

پیشگیری از جرائم کودکان با نگاهی به اسناد بین‌المللی؛ مطالعه موردی شیراز

20.1001.1.25884565.1400.5.1.12.8

صادق خادمی*، علی جانی پور**، کرم جانی پور***

چکیده

پیشگیری از جرایم به ویژه جرایم کودکان از موضوعات مهم جرم‌شناسی است. در این مقاله تلاش شده به بررسی پیشگیری از جرائم کودکان با نگاهی به اسناد بین‌المللی؛ مطالعه موردی شیراز پرداخته شود. این تحقیق به روش پیمایش انجام شده است. جامعه آماری دانشجویان رشته حقوق شهر شیراز است (۲۵۵ نفر). حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران ۱۵۲ نفر برآورد شد. به منظور گردآوری اطلاعات از پرسشنامه استفاده شد. روایی صوری و محتوایی بر اساس نظر خبرگان تأیید شد. ضریب آلفای کرونباخ بالاتر از ۰/۷ برآورد که بیانگر هماهنگی درونی گویه‌ها و تأیید پایایی است. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از آزمون تی تک نمونه‌ای با کاربرد نرم افزار SPSS انجام شد. نتایج نشان داد در اسناد بین‌المللی به بحث پیشگیری از جرم توجه شده است. در کنگره‌های پنج سالانه پیشگیری از جرم و عدالت کیفری سازمان ملل بر حاکمیت قانون و پیش‌گیری غیرکیفری از جرم از طریق مشارکت سازمان‌های غیردولتی و مردم تأکید می‌شود. بر اساس اسناد بین‌المللی مهمترین روش پیشگیری از جرم که بر پیشگیری از جرم کودکان بیشتر مصداق دارد، پیشگیری غیرکیفری مبتنی بر پیشگیری رشد مدار و پیشگیری جامعه محور است. همچنین نتایج بیانگر این امر است که دادرسی اطفال و نوجوانان از مباحث مهم حقوق کیفری است که نادیده گرفتن آن به مثابه تضییع حقوق کودکان محسوب می‌شود. بهره‌گیری و استفاده از قوانین و مقررات پذیرفته شده در نزد اسناد بین‌المللی می‌تواند باعث بهبود قوانین داخلی در زمینه مقابله با جرایم کودکان و نوجوانان می‌گردد.

کلید واژه‌ها

پیشگیری رشد مدار، پیشگیری رشد محور، کنگره‌های پیشگیری از جرم، سازمان ملل، کودکان.

* دانشجوی دکتری حقوق کیفری و جرم‌شناسی، گروه حقوق، واحد یاسوج، دانشگاه آزاد اسلامی، یاسوج، ایران

** استادیار، گروه حقوق، واحد یاسوج، دانشگاه آزاد اسلامی، یاسوج، ایران (نویسنده مسئول)

Ali.janipour.2634@gmail.com

*** استادیار، گروه حقوق، واحد یاسوج، دانشگاه آزاد اسلامی، یاسوج، ایران

مقدمه

پیشگیری اجتماعی به تدابیر و اقدامات پیشگیرنده ای اطلاق می شود که هدف آن ها حذف و یا خنثی نمودن سلسله عوامل موثر بر ارتکاب جرم می باشد (نجفی ابرندآبادی، ۱۳۷۶: ۲۰). پیشگیری اجتماعی تلاش می کند با مداخله روان شناختی - اجتماعی زودرس، در صدد شناسایی عوامل خطر برآید تا این عوامل را با اجرای برنامه های مناسب و رعایت یک سری شرایط اساسی کاهش دهد. مداخله روانی اجتماعی زود هنگام بر این فرض استوار است که هر اندازه، فرد زودتر در معرض خطر قرار گیرد و مشکلات آن پیچیده تر و مدت آن طولانی تر باشد، به همان میزان احتمال درگیر شدن و پایداری اطفال و نوجوان در رفتارهای مجرمانه بیشتر خواهد شد و هر اندازه اقدامات پیشگیری کننده زودتر به کمک افراد آسیب پذیر بیاید، درگیر شدن آنها در فعالیت های مجرمانه کمتر خواهد بود (مهدوی و حسینی کیا، ۱۳۹۲: ۱۵).

در این راستا می توان با استفاده از تدابیر حمایتی از آسیب پذیری بیشتر طفل در قبال جرائم پیشگیری کرد. قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ مشتمل بر ۷۲۸ ماده است که از این میان فصل دهم شامل مواد ۸۸ تا ۹۵ به مقررات کیفی در خصوص جرایم و بزهکاری کودک و نوجوان پرداخته است. قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ در میان قوانینی که تا کنون به مسأله مجازات جرایم و بزه های ارتكابی توسط کودک و نوجوان پرداخته اند، از جزیی نگری بیشتری برخوردار است، به نحوی که در تبصره ها و بندهای گوناگون آن سعی گردیده است تا جزییات جرایم، بازه سنی مرتبط با آن و نوع مجازات در نظر گرفته شود تشریح و تدقیق گردد. همچنین باید گفت در این قانون مجدداً رویکرد حمایت از حقوق کودک و نوجوان جای خود را به رویکردی داده است که توجه خود را به جرائم اطفال معطوف نموده است (طهماسبی، ۱۳۹۴: ۱۲)، مواد ۸۸ تا ۹۵ این قانون به مجازات جرایم اطفال مربوط است.

حمایت حقوقی از اطفال بزه دیده از مواد قابل بحث ماده ۱۱۷۳ قانون مدنی است که به مسئله در معرض خطر بودن طفل « به دلیل عدم مواظبت و یا انحطاط اخلاقی پدر و مادری که طفل تحت حفاظت اوست، اشاره نموده است. این ماده با بند یک ماده ۹ کنوانسیون حقوق کودک ۱۹۸۹ مطابقت دارد. در آیین دادرسی کیفری نیز حمایت هایی در جهت حقوق اطفال بزه دیده در نظر گرفته شد. به عنوان مثال، مقررات خاصی از قبیل استفاده از دستگاه های ویدئویی برای استماع اظهارات اطفال بزه دیده مقرر شد که این امر از بزه دیدگی ثانویه اطفال در فرایند کیفری تا حدی جلوگیری می کند (پنق، ۱۳۹۵: ۱۸).

فراهم کردن شرایط مطلوب رشد در ابعاد جسمی و روانی برای اطفال و نوجوانان در معرض خطر اقدامات حمایت کننده از جنبه فردی است که شامل خصوصیات و ویژگی های رفتارهای خاص، نگرش ها و مهارت های این قشر آسیب پذیر است. کودکان و نوجوانان داده هایی را از محیط اطراف خود دریافت می کنند و بر اساس خصوصیات خلقی و شخصیتی و میزان توانایی ها و مهارت های فردی خویش این داده را پردازش و فراوری می نمایند. پس لازمه این مهم بالا بردن آگاهی های فردی و اصلاح خصوصیات شخصیت هاست (پله پور، ۱۳۹۷: ۳۳).

مهمترین کارکرد مدرسه و نظام آموزش رسمی به عنوان کارگزار جامعه پذیری کودکان و نوجوانان خصوصا از همان مهد کودک ارزش های مسلط اجتماعی و ارئه الگوهای رفتاری پذیرفته شده به دانش آموزان است. مدرسه و نظام آموزشی با در نظر نگرفتن تفاوت های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی دانش فرصت جامعه پذیری یکسان را برای کودکان و نوجوانان فراهم می کند (مهدوی، ۱۳۹۵: ۲۸۸). نظام آموزشی می تواند با تهیه کتاب، بروشور، پوستر، تصاویر کودکانه و با قرار دادن این اقدامات در اختیار خانواده ها و خود کودکان معلول و ناتوان نقش مهمی در ارتقاء آگاهی های فردی این افراد داشته باشد. در بعد کارکرد جامعه پذیری نقش تلویزیون و رسانه بسیار حساس تر و بارزتر است. مهمترین نقش رسانه در این زمینه معرفی ارزشها، هنجارها و الگوهای پذیرفته شده رفتار اجتماعی است. ماده ۱۷ کنوانسیون حقوق کودک ۱۹۸۹ این مسئله را مد نظر قرار داده و طبق آن کشورهای عضو، مکلف گردیده اند که کودک به اطلاعات و مطالب از منابع گوناگون ملی و بین المللی دسترسی داشته باشد، به ویژه اطلاعات و مطالبی که هدف آن ها ترویج رفاه اجتماعی، معنوی، اخلاقی و بهداشت جسمی و روانی کودک است. این حق آگاهی از حقوق باید در تمامی کنوانسیون های بین المللی و قانون اساسی کشورها در خصوص اقشار آسیب پذیر لحاظ گردد (نجفی ابرندآبادی، ۱۳۹۰: ۱۵).

خانواده مهمترین و حساس ترین مکان برای برآورده شدن نیازهای اساسی کودکان است. سلامت این نهاد اجتماعی (خانواده) بسیار مهم است و ممکن است به طرق گوناگون مورد تهدید واقع شود. از جمله عدم کفایت مهارت های والدین در زمینه تربیت فرزندان با وجود عوامل فشاری مانند فقر و بیکاری که همه اینها مانع رشد مناسب شخصیتی در کودکان می شود (خدادی، ۱۳۹۱: ۱۳).

بنابراین باید به طرق مختلف به خانواده ها آموزش داد که چه طور با کودک خود رفتار کنند و در او حس اعتماد به نفس و ارزشمندی ایجاد کنند و از مهمترین راهکارها افزایش مهارت های فردی است. اما در مورد معلولان مشکل بیشتر خواهد شد زیرا در خانواده هایی که فرزند معلول به خصوص معلول دختر یا زن دارند، می خواهند که از خانه خارج نشوند مبادا به دلیل معلولیتشان مورد سوء استفاده یا تمسخر

دیگران قرار بگیرند. شاید خانواده های سنتی نیازهای فیزیکی این افراد معلول را برآورده کنند ولی در تامین نیازهای عاطفی این افراد ناموفق هستند یا اصلاً ترجیح می دهند که وجود این احساسات را در زنان معلول نادیده بگیرند. پس لازم است تا ضمن افزایش مهارت های فردی ناتوانان آگاهی هایی نیز به خانواده های آنان در رابطه با نحوه برخوردشان با مشکلات معلولین ارائه شود (مایا توماس، ۱۳۹۴: ۶۲).

عدم آگاهی از حقوق و توانمندی اطفال و نوجوانان، زمینه ساز بسیاری از جرائم علیه ایشان است. در حالی که با ارتقاء آگاهی های عمومی، بسیاری از سوء تفاهم ها در مورد این قشر آسیب پذیر از بین می رود و این امر از طرق مختلف امکان پذیر است. به عنوان مثال می توان با گنجاندن مطالب آموزشی در کتاب های دوره ابتدایی و راهنمایی مختص کودکان و نوجوانان در ارتباط با توانایی ها و محدودیت های این گروه، نیاز ها و مشکلات آنها و نمونه هایی از موفقیت های آنان در عرصه های مختلف برای آنها می تواند راهگشا باشد. هدف تمامی این مطالب باید بر تغییر نگرش کودکان و نوجوانان به شیوه ای باشد که محدودیت های خود را تنها به عنوان تفاوتی مشابه تفاوت افراد با یکدیگر بدانند. همچنین با تقویت نهاد خانواده به عنوان اصلی ترین و نزدیک ترین نهاد اجتماعی به کودکان و نوجوانان بزه دیده، زمینه درک مناسب و پیشگیری از بزه دیدگی این افراد فراهم می شود (شریفیان ثانی ۱۳۸۵: ۱۳).

با این تفصیل با توجه به اهمیت موضوع هدف این مقاله بررسی وضعیت حقوق کیفری با رویکرد پیشگیری از جرائم کودکان است.

روش تحقیق

روش مورد استفاده در پژوهش حاضر، کمی و از نوع پیمایشی است. ابزار مورد استفاده پرسشنامه و به صورت تصادفی در میان دانشجویان رشته حقوق شهر شیراز انجام شده است (۲۵۵ نفر). حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران ۱۵۲ نفر برآورد شد. برای سنجش میزان روایی صوری پرسشنامه مورد مطالعه، از نظر خبرگان مربوطه استفاده گردید، به طوری که نظر تعدادی از متخصصین، اساتید و خبرگان (کارشناسان ارشد)، اخذ و پرسشنامه طراحی شده، توسط آنها مورد بررسی قرار گرفت، تعدادی از سئوالات پرسشنامه اصلاح و سپس سئوالات تصحیح شده مجدداً در اختیار آنها قرار گرفت و نهایتاً روایی پرسشنامه، توسط افراد مذکور مورد تایید قرار گرفت. همچنین، روش عمده برآورد ضریب پایایی، ضریب آلفای کرونباخ است که به منظور محاسبه همبستگی درونی ابزار اندازه گیری از جمله پرسشنامه هایی که خصیصه های مختلفی را اندازه گیری می کنند، به کار می رود. استفاده از این روش بیش از هر چیز ناشی از داده سازی آن بر مبنای نظریات

کسانی است که در حوزه حقوق کودکان و نوجوانان، مطالعه و تحصیلات نسبتاً کافی دارند. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از آزمون تی تک نمونه‌ای با کاربرد نرم افزار SPSS انجام شد.

یافته‌های تحقیق

سوال ۱: آیا دادرسی اطفال و نوجوانان از مباحث مهم حقوق کیفری است که نادیده گرفتن آن به مثابه تضییع حقوق کودکان محسوب می‌شود.

جدول ۱. آزمون t-test

Test Value = 3					
سوال ۱	مقدار t	درجه آزادی	سطح معناداری (دو دامنه)	اختلاف میانگین	فاصله اطمینان ۹۵ درصد برای اختلاف میانگین‌ها
				حد بالا	حد پایین
	۲۲/۶۱۱	۱۵۱	۰/۰۰۰	۱/۴۶	۱/۵۸
				۱/۳۳	

بر اساس (جدول ۱) با توجه به آزمون تی (۲۲/۶۱۱ = t و df=۱۵۱) کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد (sig<0.05) لذا فرض صفر پذیرفته نمی‌شود، و چون میانگین محاسبه شده برابر با ۴/۴۶ می‌باشد و بیشتر از عدد ملاک ۳ می‌باشد، بنابراین دادرسی اطفال و نوجوانان از مباحث مهم حقوق کیفری است که نادیده گرفتن آن به مثابه تضییع حقوق کودکان محسوب می‌شود.

سوال ۲: آیا اجرای نظام حقوقی «کودک محور» در کلیه سیاستگذارانهای آموزشی، تربیتی، فرهنگی، اجتماعی و حقوقی کشور می‌تواند باعث گسترش حقوق کودکان و نوجوانان گردد.

جدول ۲. آزمون t-test

Test Value = 3					
سوال ۲	مقدار t	درجه آزادی	سطح معناداری (دو دامنه)	اختلاف میانگین	فاصله اطمینان ۹۵ درصد برای اختلاف میانگین‌ها
				حد بالا	حد پایین
	۴/۳۰۳	۱۵۱	۰/۰۰۰	۰/۴۸	۰/۷۰
				۰/۲۵	

بر اساس (جدول ۲) با توجه به آزمون تی (۴۲/۳۰۳ = t و df=۱۵۱) کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد (sig<0.05) لذا فرض صفر پذیرفته نمی‌شود، و چون میانگین محاسبه شده برابر با ۳/۴۸ می‌باشد و بیشتر از عدد ملاک ۳ می‌باشد، بنابراین اجرای نظام حقوقی «کودک محور» در کلیه

سیاستگذاریهای آموزشی، تربیتی، فرهنگی، اجتماعی و حقوقی کشور می تواند باعث گسترش حقوق کودکان و نوجوانان می گردد.

سوال ۳: آیا بهره گیری و استفاده از قوانین و مقررات پذیرفته شده در نزد اسناد بین المللی می تواند باعث بهبود قوانین داخلی در زمینه مقابله با جرایم کودکان و نوجوانان گردد.

جدول ۳. آزمون t-test

Test Value = 3					
سوال ۳	مقدار t	درجه آزادی	سطح معناداری (دو دامنه)	اختلاف میانگین	فاصله اطمینان ۹۵ درصد برای اختلاف میانگین ها
					حد بالا
	۱۵/۵۶۲	۱۵۱	۰/۰۰۰	۱/۲۷	حد پایین
					۱/۱۱

بر اساس (جدول ۳) با توجه به آزمون تی (t=۱۲/۵۶۲ و df=۱۵۱) کمتر از ۰/۰۵ می باشد (sig<0.05) لذا فرض صفر پذیرفته نمی شود، و چون میانگین محاسبه شده برابر با ۴/۲۷ می باشد و بیشتر از عدد ملاک ۳ می باشد، بنابراین بهره گیری و استفاده از قوانین و مقررات پذیرفته شده در نزد اسناد بین المللی می تواند باعث بهبود قوانین داخلی در زمینه مقابله با جرایم کودکان و نوجوانان می گردد.

سوال ۴: آیا یکی از مهمترین علت‌های بروز رفتارهای نابهنجار برای کودکان بزه دیده پس از اعمال قوانین کیفری، عدم توجه به روش های اصلاحی و تربیتی است.

جدول ۴. آزمون t-test

Test Value = 3					
سوال ۴	مقدار t	درجه آزادی	سطح معناداری (دو دامنه)	اختلاف میانگین	فاصله اطمینان ۹۵ درصد برای اختلاف میانگین ها
					حد بالا
	۶/۳۶۰	۱۵۱	۰/۰۰۰	۰/۵۵	حد پایین
					۰/۳۸

بر اساس (جدول ۴) با توجه به آزمون تی (t=۶/۳۶۰ و df=۱۵۱) کمتر از ۰/۰۵ می باشد (sig<0.05) لذا فرض صفر پذیرفته نمی شود، و چون میانگین محاسبه شده برابر با ۳/۵۵ می باشد و بیشتر از عدد ملاک ۳ می باشد، بنابراین یکی از مهمترین علت‌های بروز رفتارهای نابهنجار برای کودکان بزه دیده پس از اعمال قوانین کیفری، عدم توجه به روش های اصلاحی و تربیتی می باشد.

پیشگیری از جرائم کودکان...؛ صادق خادمی و همکاران

سوال ۵: آیا بهره گیری از مدد کاران اجتماعی در دوران پسا کیفری می تواند آسیب های وارده به کودکان ونوجوانان را به حداقل برساند.

جدول ۵. آزمون t-test

Test Value = 3					
سوال ۵	مقدار t	درجه آزادی	سطح معناداری (دو دامنه)	اختلاف میانگین	
				فاصله اطمینان ۹۵ درصد برای اختلاف میانگین ها	میانگین ها
				حد بالا	حد پایین
	۱۴/۶۲۳	۱۵۱	۰/۰۰۰	۱/۰۴	۰/۷۹

بر اساس (جدول ۵) با توجه به آزمون تی (t= ۱۴/۶۲۳ و df=۱۵۱) کمتر از ۰/۰۵ می باشد (sig<0.05) لذا فرض صفر پذیرفته نمی شود، و چون میانگین محاسبه شده برابر با ۳/۹۲ می باشد و بیشتر از عدد ملاک ۳ می باشد، بنابراین بهره گیری از مددکاران اجتماعی، متخصصان روانشناسی و قضایی در دوران پساکیفری می تواند میزان آسیب ها و بزه های اجتماعی در این دوره سنی را به حداقل می رسانند.

سوال ۶: آیا خانواده و همسالان کودکان ونوجوانان نقش موثری در پیشگیری از جرایم آنان خواهند داشت.

جدول ۶: آزمون t-test

Test Value = 3					
سوال ۶	مقدار t	درجه آزادی	سطح معناداری (دو دامنه)	اختلاف میانگین	
				فاصله اطمینان ۹۵ درصد برای اختلاف میانگین ها	میانگین ها
				حد بالا	حد پایین
	۳۵/۹۶۴	۱۵۱	۰/۰۰۰	۱/۷۶	۱/۵۷

بر اساس (جدول ۶) با توجه به آزمون تی (t= ۳۵/۹۶۴ و df=۱۵۱) کمتر از ۰/۰۵ می باشد (sig<0.05) لذا فرض صفر پذیرفته نمی شود، و چون میانگین محاسبه شده برابر با ۴/۶۷ می باشد و بیشتر از عدد ملاک ۳ می باشد، بنابراین رفتار خانواده کودکان و نوجوانان و همسالان آنان نقش مؤثری در پیشگیری از جرایم آنان در دوران پیش از جرم دارند.

سوال ۷. آیا برای مقابله با گسترش بزهکاری در میان کودکان ونوجوانان می بایست در امر فرهنگ سازی و حمایت مالی از نهادهای خیریه مرتبط با کودکان ونوجوانان تلاش بیشتری صورت می گیرد.

جدول ۷. آزمون t-test

Test Value = 3					
فاصله اطمینان ۹۵ درصد برای اختلاف میانگین ها	اختلاف میانگین	سطح معناداری (دو دامنه)	درجه آزادی	مقدار t	سوال ۷
۰/۸۷	۱/۱۹	۱/۰۳	۰/۰۰۰	۱۵۱	۱۲/۵۷۶

بر اساس (جدول ۷) با توجه به آزمون تی (t=۱۲/۵۷۶ و df=۱۵۱) کمتر از ۰/۰۵ می باشد (sig<0.05) لذا فرض صفر پذیرفته نمی شود، و چون میانگین محاسبه شده برابر با ۴/۰۳ می باشد و بیشتر از عدد ملاک ۳ می باشد، بنابراین برای مقابله با گسترش فرهنگ بزهکاری در میان کودکان و نوجوانان می بایست در امر فرهنگ سازی و حمایت مالی از کانون های اصلاح و تربیت و نهادهای خیریه تلاش بیشتری صورت می گیرد.

سوال ۸: آیا برای رسیدن به نظام قضایی مناسب برای کودکان و نوجوانان بایستی در زمینه تربیت و آموزش و بازسازی شخصیت کودکان و نوجوانان تلاش بیشتری صورت گیرد و از روشهای تنبیهی و سرکوب گر به عنوان آخرین راهکار استفاده کرد.

جدول ۸. آزمون t-test

Test Value = 3					
فاصله اطمینان ۹۵ درصد برای اختلاف میانگین ها	اختلاف میانگین	سطح معناداری (دو دامنه)	درجه آزادی	مقدار t	سوال ۸
۱/۳۹	۱/۶۳	۱/۵۱	۰/۰۰۰	۱۵۱	۲۴/۷۲۴

بر اساس (جدول ۸) با توجه به آزمون تی (t=۲۴/۷۲۴ و df=۱۵۱) کمتر از ۰/۰۵ می باشد (sig<0.05) لذا فرض صفر پذیرفته نمی شود، و چون میانگین محاسبه شده برابر با ۴/۵۱ می باشد و بیشتر از عدد ملاک ۳ می باشد، بنابراین آیا دادرسی عادلانه و کارآمد در نظام قضائی می بایست با اتخاذ راه کارهای مؤثر به بازسازی شخصیت، آموزش، تربیت و اصلاح کودکان و نوجوانان همت گمارند و از روش های تنبیهی و سرکوبگر و فرستادن آنان به مؤسسات بسته پرهیز نمایند و فقط به عنوان آخرین راه چاره و در صورت ضرورت از آن استفاده می کنند.

سوال ۹: آیا قوانین و مقررات کیفری ایران می تواند باعث کنترل، مقابله و پیشگیری از ارتکاب جرایم توسط کودکان و نوجوانان شود.

جدول ۹. آزمون t-test

Test Value = 3					
سوال ۹	مقدار t	درجه آزادی	سطح معناداری (دو دامنه)	اختلاف میانگین	فاصله اطمینان ۹۵ درصد برای اختلاف میانگین ها
					حد بالا
					حد پایین
	۸/۸۶۸	۱۵۱	۰/۰۰۰	۰/۷۶	۰/۹۴
					۰/۵۹

بر اساس (جدول ۹) با توجه به آزمون تی ($t = ۸/۸۶۸$ و $df = ۱۵۱$) کمتر از $۰/۰۵$ می باشد (sig < 0.05) لذا فرض صفر پذیرفته نمی شود، و چون میانگین محاسبه شده برابر با $۳/۷۶$ می باشد و بیشتر از عدد ملاک ۳ می باشد، بنابراین قوانین و مقررات کیفی ایران از جمله قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ می تواند باعث کنترل، پیشگیری و مقابله با آسیب های اجتماعی کودکان و نوجوانان بزهکار می گردد.

نتیجه گیری

در اینجا به خلاصه ای از یافته های تحقیق اشاره می شود:

دادرسی اطفال و نوجوانان از مباحث مهم حقوق کیفری است که نادیده گرفتن آن به مثابه تضییع حقوق کودکان محسوب می شود.

اجرای نظام حقوقی «کودک محور» در کلیه سیاستگذاریهای آموزشی، تربیتی، فرهنگی، اجتماعی و حقوقی کشور می تواند باعث گسترش حقوق کودکان و نوجوانان می گردد.

بهره گیری و استفاده از قوانین و مقررات پذیرفته شده در نزد اسناد بین المللی می تواند باعث بهبود قوانین داخلی در زمینه مقابله با جرایم کودکان و نوجوانان می گردد.

یکی از مهمترین علتهای بروز رفتارهای نابهنجار برای کودکان بزه دیده پس از اعمال قوانین کیفری، عدم توجه به روش های اصلاحی و تربیتی می باشد.

بهره گیری از مددکاران اجتماعی، متخصصان روانشناسی و قضایی در دوران پساکیفی می تواند میزان آسیب ها و بزه های اجتماعی در این دوره سنی را به حداقل می رسانند.

رفتار خانواده کودکان و نوجوانان و همسالان آنان نقش مؤثری در پیشگیری از جرایم آنان در دوران پیش از جرم دارند.

برای مقابله با گسترش فرهنگ بزهکاری در میان کودکان و نوجوانان می بایست در امر فرهنگ سازی و حمایت مالی از کانون های اصلاح و تربیت و نهادهای خیریه تلاش بیشتری صورت گیرد. دادرسی عادلانه و کارآمد در نظام قضائی می بایست با اتخاذ راه کارهای مؤثر به بازسازی شخصیت، آموزش، تربیت و اصلاح کودکان و نوجوانان همت گمارند و از روش های تنبیهی سرکوبگر و فرستادن آنان به مؤسسات بسته پرهیز نمایند و فقط به عنوان آخرین راه چاره و در صورت ضرورت از آن استفاده می کنند. قوانین و مقررات کیفری ایران از جمله قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ می تواند باعث کنترل، پیشگیری و مقابله با آسیب های اجتماعی کودکان و نوجوانان بزهکار گردد.

قوانین کیفری جمهوری اسلامی ایران اعم از قوانین ماهوی و شکلی در ارتباط با بزه دیدگی اطفال و نوجوانان حمایت های خاصی وضع کرده است. چه هنگامی که از سوی خویشاوندان مانند پدر و مادر و چه هنگامی که از سوی دیگران مورد بزه دیدگی قرار می گیرند. با بررسی قوانین مختلف کیفری ایران حمایتی که برای کودکان و نوجوانان مقرر گردیده است مشاهده می شود این حمایت ها در مواقعی با سازوکار جرم انگاری بعضی رفتار ها و مواقعی با تشدید مجازات خود را نشان می دهد اما من حیث المجموع درست است که قانون گذار چتر حمایتی خود را از کودکان و نوجوانان در قانون گسترانیده، اما در موادی نیز باید اذعان نمود که در برابر ارتکاب جرم مجرمان در زمانی که طفل یا نوجوان بزه دیده واقع می شوند حمایت لازم و کافی را آن طور که باید به عمل بیاورد نیاورده است.

با توجه به اهمیت حمایت کیفری از اطفال و نوجوانان نظام کیفری جمهوری اسلامی ایران باید با جرم انگاری رفتارهای خاص و اصلاح قوانین موجود و در مواردی با شدت بخشیدن به مجازات جرایم علیه اطفال و نوجوانان، خلاء های قانونی و نواقص قوانین را در این حوزه برطرف کند البته سازوکارهای سخت گیرانه ممکن است از منظر حقوق بشر دارای ایراداتی باشد اما همچنان به عنوان عوامل بازدارنده نقش مهمی در کاهش آسیب های کودکان و نوجوانان دارد

در کنار خلا های قانونی موجود عدم اجرای وظایف توسط دستگاه ها و سازمان های ذیربط و همچنین عدم نظارت کافی بر فعالیت این نهاد ها در جهت اجرای وظایف محوله از جمله کاستی ها می باشد که در جهت رفع این مشکل بایستی به دنبال ایجاد ساز و کارهای لازم برای نظارت بر فعالیت این نهادها برای انجام وظایف خود در زمینه حمایت از کودکان و نوجوانان باشیم و در کنار نظارت بر نهادهای زیربط بایستی به دنبال ایجاد نهادهای جدید و کارآمد باشیم

چرا که یکی از شاخص های مربوط به پیشگیری از جرایم ایجاد نهادهای جدید و کارآمد یا ظرفیت سازی نهادی جدید است. منظور از جدید بودن انطباق پذیری دستگاه های قضایی و حکومتی با

چالش‌ها، تحولات و بحران‌های جدید جامعه است. از این رو، باید نهادهای جدید و کارآمد قضایی جایگزین نهادهای ناکارآمد قدیمی شوند. وانگهی، ظرفیت‌سازی نهادی جدید منجر به ایجاد راهبردهای جدید، پویایی نظام قضایی، تقویت نظام مشاوره‌ای و فکری برای تصمیم‌سازی، تحول و اصلاح قوانین و تقویت ضمانت اجراها در پیشگیری از جرایم می‌شود. برای آنکه ظرفیت‌سازی‌های نهادی در پیشگیری از جرم تأثیرگذار باشند، باید در ارتباط با شناخت ریشه‌های جرم، تصمیم‌گیری، اجراء و نظارت به شکل جامع و همه‌جانبه انجام شوند و از کفایت و جامعیت برخوردار باشند.

ضمن اینکه برای جلوگیری از بزه دیدگی و همچنین کاهش آسیب‌های ناشی از بزه دیدگی بایستی به سازوکارهای پیش و پساکیفی اشاره کرد چرا که مهم‌ترین مشکل در حوزه کودکان و نوجوانان عدم توجه به مسئله پیشگیری (پیش و پساکیفی) میباشد نتیجتاً برای کاهش آسیب بایستی مسئله آموزش و درمان را بسیار جدی گرفت و هرچه بیشتر در این زمینه‌ها کار کرد: من حیث المجموع تبیین و مدیریت علمی پیشگیری از جرایم پیچیده است زیرا عوامل بیرونی بسیاری وجود دارند که بررسی آن‌ها دشوار است. بنابراین، لزوم تبیین وضعیت موجود، درک آسیب‌های اجتماعی در متن ساختار اجتماعی و نقد و ارزیابی سیاست‌های اجتماعی موجود، از جمله موارد مهمی است که سیاست‌گذاران حوزه مسائل اجتماعی بایستی بدان توجه کنند.

نهایتاً اصل لزوم رعایت منافع عالی‌ه کودکان و نوجوانان به عنوان اقشار آسیب‌پذیر اجتماعی در حقوق موضوعه کشورها به ویژه آن دسته از کشورهایی که مانند کشور ما به معاهده حقوق کودک ملحق شده‌اند و از این حیث تعهد بین‌المللی در زمینه اجرای مفاد معاهده دارند، ایجاب می‌کند که قوانین کیفی اعم از شکلی و ماهوی متضمن اصول راهبردی برای حمایت از حقوق کودکان و نوجوانان باشد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

فهرست منابع

الف) منابع فارسی

- پله‌پور، کیومرث (۱۳۹۷). «تشکیل پرونده شخصیت متهم و کارآمدی آن در نظام حقوقی ایران». *مجله جوان*، سال سوم، شماره دوم.
- پنق، فایزه (۱۳۹۵). «حقوق کیفری اطفال و نوجوانان در نظام حقوقی ایران با توجه به قانون آیین دادرسی کیفری»، *دومین کنفرانس سراسری حقوق و مطالعات قضایی*.
- خدادی، ابوالقاسم (۱۳۹۱). *راهکارهای حمایت از گروه‌های در معرض خطر*، رساله دکتری.
- شریفیان ثانی، مریم (۱۳۸۵). «دختران و زنان دچار معلولیت جسمی - حرکتی»، *فصلنامه توانبخشی*، شماره دوم.
- طهماسبی، جواد (۱۳۹۴). «تحولات دادرسی اطفال در حقوق ایران»، *ماهنامه تعالی حقوق*، سال دوم، شماره یک.
- مایا توماس، ام جی توماس (۱۳۹۴). *راهنمایی برای برنامه ریزان توانبخشی مبتنی بر جامعه*، ترجمه رامین رضایی و احمد نظری، سازمان بهزیستی کشور.
- مهدوی، محمود و حسینی کیا، آندیا (۱۳۹۲). «حمایت از کودکان و نوجوانان در معرض خطر بزه‌دیدگی»، *کنفرانس ملی سیاست کیفری ایران در قبال بزهکاری و بزه دیدگی کودکان و نوجوانان*.
- مهدوی، محمود (۱۳۹۵). *پیشگیری از جرم (پیشگیری رشد مدار)*، تهران: نشر سمت.
- نجفی ابرندآبادی، علی حسین (۱۳۷۶). «پیشگیری از بزهکاری و پلیس محلی»، *مجله تحقیقات حقوقی*، شماره‌های ۱۸ و ۱۹ و ۲۰، دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی.
- نجفی ابرندآبادی، علی حسین (۱۳۹۰). *از حق‌های کودکان تا حقوق کودکان، دیباچه در مدنی، سعید و ابوحمزه زینالی، آسیب‌شناسی حقوق کودکان در ایران*، تهران: نشر میزان، چاپ اول.